

NOTICIA
DAS
 EMBAXADAS
QUE OS REYS
DE
 PORTUGAL
MANDAÇÃO AOS SOBERANOS
DA
 EUROPA.

COLEGIDA
POR
 DIOGO BARBOSA
 MACHADO

*Abade da Parochial Igreja de Santo Adriaõ de
 Sever, e Academico da Academia Real.*

TOMO I. *Res. 2.*

Comprehende o Anno de 1481. athe 1653

Similiter - 83

GARSIAS MENESIVS EBOREN-
 sis præsul, quom Lusitanie regis inclyti legatus, &
 regie classis adversus Turcas Hydruntē in Apulia præ-
 sidio tenentes, præfectus ad Urbem accederet. In tēplo
 divi Pauli publicè exceptus, apud Xistū. iij. Ponti. Max.
 & apud sacrum Cardinalium senatum, huiusmodi
 orationem habuit.

CONIMBRICÆ.

Apud Ioānem Aluarum Typographum Regiū.

M.D.LXI.

coniunctissime dum Romæ fui, nullo officiorum præ-
 termissio genere, quo non fuerim ab illo & mirifice or-
 natum & maxime affectus. Igitur cum sæpè & mul-
 tum cum eo essem, accidit, vt dum in sua bibliotheca
 ubi tunc eramus, scrutaretur varios chartarū fascēs:
 & quandam quæreret orationem ad te mittendam,
 vt postmodum misit, (in qua pacem, Carolo. v. Ro-
 manorum imperatori & Francisco Gallorum regi, to-
 tiq; Christianæ Reipublicæ gratulabatur, quam olim
 ij duo reges ad Niceam urbem, nouis inter se initi fœ-
 deribus firmarant) incidere in aliam orationem: quam
 lxxx. circiter ab hinc annos, habuerat Gaspius Menesi-
 us præsul Eborensis apud Xistum. iij. Pont. Max: eo-
 dem anno Romæ excusam opere chalcographico. Tū
 ille, heus tu inquit Gaspar, num hanc contigit aliquādō
 videre venustam (sanè orationem, cuiusdam vestri Lu-
 sitani hominis: certè grauis & disertæ & eruditæ? Quā
 cum daret in manum, narro tibi planè gestiuī largi-
 ter & effuse doctissime Coeli, cum sese mihi offer-
 ret vltro, quod iandiu multa ope expetiueram. Nam
 videre interdum licuit, ex Latino in Lusitanum ser-
 monem malè conuersam, vt tum coniectura consequi
 poteram. Verum quid referret si benè? regē nāq; videre
 volebā non mortuos, vt de Alexandro apud Ægyptum
 rege, olim Cæsar Octauius. Quæ est enim alicuius gentis
 lingua (Græcā vix excipio) quæ cū Latīni iure confari
 possit?

possit? Sed quoniam nonnullę in ea elucebant oratorię
virtutes, & quędam optimi ingenij, & iudicij simula-
chra conspiciebantur, propterea Latinę legendę studio
iandiu flagraueram. Itaque cum omnem desiderij mei
rationem, viro amplissimo patefacerem, eandem mihi
& perlibenter dono dedit. Cumque hominis fortunam,
& vitę eius conditionē, à me quęreret, veterē illi atq; il-
lustrem Menesiorū familiā, ex qua ipse multiq; alij viri
clarissimi, qui in bellicis laudibus excelluere, orti fuerant
totam explicauit. Quantusq; idē Garfias fuerit & in ea-
dem militari disciplina, & literarum facultate, dictaq; et
facta nonnulla eiusdem commemorauit, Quę prædictus
Cardinalis cupido & gaudenti animo accepit, & quorū
cognitionem magni duxisse testatus est. Dolebat tamen
tanti viri fatum, quod maximis animis & splendidissi-
mis ingenij esse commune dicebat, in quibus sæpenū-
merò reperirentur ingentes honores, imperij, & glorię
cupiditates, quę plures viros multis rebus præcellētes per-
dere solitę essent. Ergo laudabatur orationē, hocq; admi-
rabatur maximē, in ea ætate, in qua vix vnum vel alte-
rum in Italia fuisse diceret, qui integram Latini sermo-
nis puritatem, plenumque eius nitorem attingeret, eò
quod obrutus & penē extinctus, summa hominum bar-
barie & incuria existiret: reperiri aliquem in his extre-
mis orbis partibus, qui tantā dicēdi vim, tantū orationis
ornatum, tantum verborum delectum, atq; elegantiam

ad se sequeretur. Quapropter Lusitanorum ingenia sum-
 me commendare coepit. In quibus tu primum Coeli do-
 ctissime occurristi, dixit enim legisse se, nonnulla inge-
 nij tui monumenta, quæ literis mandaueras in vtraque
 & oratoria & poetica facultate, præclara illa quidem &
 quæ acumen ingenij, summum iudicium, optimam ver-
 borum electionem, grauem & splendidam dictionis for-
 mam, denique eruditionis & doctrinæ cæterarumque rerum
 præstantiam præ se ferrent. Sed venio ad episcopi nostri
 orationem, quam ipse eo consilio in Hispaniam attuli,
 ut quæ suppressa tandiu in tenebris latuerat, mea opera
 & diligentia, & sub tuo nomine in lucem aliquando pro-
 diret, in commune studiosorum vtilitatem, & ut intelli-
 gerent nostri homines, si ad eximiam & illustrem natu-
 ram, qua egregie præditi sunt, adiungere maiores indu-
 striæ conatus & labores etiam vellent, facile eos summam
 laudem summumque gradum, in quouis literarum genere
 consecuturos, quando illa tempestate rudius omnino La-
 tini sermonis, inuentus sit qui, in Latina eloquentia: tan-
 tos tanque laudabiles progressus fecerit. Quibus tem-
 poribus apud nostrates, ut liquido inter omnes constat,
 non modo quisquam non esset, qui vel mediocriter La-
 tinas calleret literas, verum si nobilium aliquis fortè di-
 ceret, cum, alij non secus insigni macula notandum co-
 ferent, ac si istotam familiæ suæ nobilitatem: omnem-
 que militarem laudem de decorasset. Cumque alicui pro-

bro datum esset aliquando hoc ipsum scilicet quod Latine sciret, respondisse sapienter ferunt, literas telorum acie non retundere, adeo literarum nomen illa ætate execrabile & odiosum erat. Quæ certè opinione, tam penitus insita, & tam confirmata in hominum illius miseri seculi nr̃etibus, nihil vel absurdius, vel ineptius, vel magis stultum esse potuisset. Quapropter meritò & iurè laudatus est Garfias noster à Sadoletò doctissimo Cardinale. Nā quæ species, quæ dignitas, quæ orationis splendor & ornatus? quàm concinna verborum collocatio & quàm propriorum conformatio? Quàm vberes & acutæ sententiæ? Quantus vsus & quanta rei militaris disciplina? Quàm perfectæ maritimarum & terrestrium regionū scientiæ, & quàm completa historiarum cæterarumque rerum cognitio apparet? In qua tu oratione Coeli deprehendes nervos, succum & sanguinem, non ieiunam & exilem vel ineptam quandam eloquentiam, multam inanum verborum congerie fidentem, tanquam innumeris & garrulis perstreptentem vocibus non rebus, vti nonnullis vsu venire videmus, qui cum ingenij & inventionis inopia premantur, miseram chartarum aream, plurimis verborum velut palearum & culmorum manipulis, non autem læta frumenti vbertate inferciunt. Quantus insurgit aduersus Christianorum regum illius ætatis imbellem socordiam & negligentiam? Quantum inuehitur in deprauatos & corruptos antistitum mores.

mores? Quo animo bone Deus erigit & inflamat ip-
 sum Pontificem, & sacrum Cardinalium senatum, ad
 bellum contra Turcas suscipiendum? Quo ardore men-
 tis, etiam reges & ceteros Christianos principes, ad id
 quoque bellum eisdem barbaris inferendum sollicitat?
 Iam ipsa actio qualis & quanta fuerit, satis declarant
 pauca illa, sed plena ingenti admiratione verba, Pompe-
 nij Læti, cum præsens Garfiaz non modo loquentem lin-
 guam audiret, sed vultus etiam illos admirabiles, atque
 fulgurantes oculos loquentes, totam denique vehemen-
 tem illam hominis, & plenam spiritus actionem intue-
 retur, Pater sancte, inquit, quis est iste barbarus qui tam
 disertè loquitur? Audivi ego sæpe ab Eduardo Mene-
 sio Eborensi, fortissimo atque ornatissimo viro, longa iam
 senectute confecto, & ipsius Garfiaz nepote: qui puer ad-
 modum præsens interfuit cum declamaret auunculus,
 Garfiam latè tunc nominis sui fama, non modo vr-
 bem Romam, sed totam penè Italiam complevisse.
 Quod vero nonnulli, tria verba Zelum *καθολικόν* & sub-
 stantiam, tanquam nec propria nec v̄sitata velut è scena
 exhibant & explodunt, Prima illa duo Græca sunt, nec
 propterea reprehédenda arbitror, nā Latini Græcis voca-
 bulis vti plerūq; cōsuevere, quibus maximè utebātur di-
 ferti & sapiētes viri, altero videlicet eū exprimere *ὁ ἅγιος*,
 v̄m piē cuiusdā animi affectionis, erga cultū & fidē reli-
 giosā Christianā, vti Garfias n̄r fecit, vnde Zelotypia, quo
 etiam

etiā vocabulo ipse vſus eſt Cicerō. Altero, cum vnicā
& veram in toto terrarum orbe, religionem ſignificaret.
Tertium verō tametſi apud eundem Ciceronem, & illi-
uſ ſeculi authores minimē reperiatur, eſt tamen à Plinio
& à Fabio etiā in eo ſenſu vſurpatum, quo Eboreniſ
præſul illud vſurpauit. Sed ſac verbum ipſum ſubſtantia,
vel negligenter vel imperitè, vt quidam volunt, fuiſſe po-
ſitum, nonne in ipſa vrbe Roma, vbi & nata & alta La-
tina eloquentia eſt, diſertiſſimi viri in hoc genere ſæpi-
uſ peccauerunt? Nam. T. Pomponius Atticus, Cice-
ronem omnis eloquentiæ parentem, reprehendit quòd præ-
poſitionem in, oppido adiunxit, Et Cicerō ipſi Attico
cui ex eloquentia nomen fuit, per epiſtolam ſignificat ve-
hemētè ſibi diſplicere illud inhibere, quod Atticus pro-
bauerat, quoniam ex quadam nautarum ſignificatione,
deprehendit ipſum verbum totum eſſe nauticum, & ve-
hementiorem motum remigationis, nauem cōuenien-
tis ad puppim ſignificare. Atque in alia ad eundem epi-
ſtola, ſeipſum inculat quòd Piræa non Piræum dixe-
rit. Idemque totam hanc clauſulam Antonij damnauit.
Nulla contumelia eſt, quam facit dignus, tum facere cō-
tumeliam, tum nomen dignus illo ſenſu poſitum, Tiro-
nem quoque libertum ſuum reprehendit, quod dixe-
rit valetudini fideliter inſeruiendo, propterea quòd ad-
uerbum illud fideliter, alienū locum occupauerat. Non-
ne, ij homines Romanierant, & tamen in cuiusdem ſer-

monis usu, quem cum ipso nutricis lacte suxerant lapsi sunt? Quid ergo mirū futurū fuisset, hominis Lusitani in aliena lingua erratum? quā ea tempestate & ea orbis terrarum parte didicerat, quibus eiusdem linguae nitor (ut modo significavi) & incultus & extinctus omnino esset? Verum hæc puerilia sunt, quoniam totum opus considerandum est, veluti si quis præclaram urbē, amœno quodam situ atq; salubri positam, & loci natura satis munitam videat, tum muris etiam & arce atq; templis, theatris, thermis, arcubus, circis, obeliscis, pulchris atq; magnificis & longis columnarum ordinibus distinctā, cæteraq; ædificiorum descriptione, & aliorum id genus ornamentorum apparatu, præfulgentem conspiciat, & tantam pulcherrimæ urbis amplitudinem, & maiestatem vituperet, eò quod in ea per pauca quædam priuata domus sint, quæ præ humili & modica structura, aliarum speciem & celsitudinē non exæquent, nonne is vel cōmuni iudicio carere censebitur? Ita profecto eueniet ijs, qui propter duo verba, quæ ad aliorum elegantiam & venustatem non accedunt, eloquētiā præstantis cuiusdā oratoris dānandam arbitrentur. Hæc circò visum fuit admonere, non propter illos qui iudicare de præstantibus ingenijs aliquid valēt, sed propter vituperatores quosdam, qui putant ingentem se laudem tunc consecutos fuisse, cum inter inruditos de aliorum scriptis iudicium faciunt, & velut censoria nota temere condemnant. Cæ-

terum quòd operam dedimus, vt elucubratio amplissi-
mi & doctissimi viri, non delitesceret tandiu, & sub tuo
nomine in lucem exiret, opinor & doctis & bonis omni-
bus gratum, & operæpretium fecisse. Vale. iij. Kalend.
Maij. M. D. LIII. Eboræ.

GARSIAS MENESIVS EBORENSIS PRÆ-
sul, quum Lusitanix regis incljtilegatus, & regie classis
aduersus Turcas, Hydruntē in Apulia præsidio tenētes,
præfectus ad Urbē accederet, in templo diui Pauli publi-
cè exceptus, apud Xistū. iij. Pont. Max. & apud sa-
crum Cardinalium senatum, huiuscemodi
orationem habuit.

Ita ab immortalī Deo constitu-
tū erat P. Beatissime, vt ego ta-
met si inter eius ministros ascrip-
tus, effugere tamē maiorū meo-
rū fata, & peculiare quoddā atq;
hæreditariū familiæ nostræ bel-
lū, non potuerim: gaudeo mirū
in modum, me in id tempus, in eamq; ætatem incidisse,
in qua labores & pericula mea, Beatitudinistue & huic
sanctæ Apostolicæ Sedi, alicui esse vsui possint. Ita vt si
aliās maiorū obedientia & patriæ ac parentum charitas,
honestā & necessaria inuito mihi arma induerit, nūc Be-
atitudinistue iussus, & Christianæ fidei zelus, piētissimā

& volūtaria induat. Eòq; alacrius clarissimo regi, & inclyto principi meo iubentibus, & sarcinam huius expeditionis, meis humeris imponentibus, operam & industriam meam detuli. Non profectò quòd, aut valetudo tunc mea, aut substantia vtraq; exhausta Hispaniensi bello, animos mihi ad tantam rem capeſſendā, atq; exequendam facere potuerint. Sed quia obsequendi Beatitudini tuæ desiderium, & cupido exponendæ vitæ, pro salute & decore huius sanctæ Sedis, plus apud me, ad subeundū hoc onus: quā difficultas aut necessitas vlla, ad declinandū valuit. Et vt liquidius Beatitudo tua intelligat: non mentē modo meam, quā rebus deinceps nō verbis contestari vellē, sed animū ipsum (quod maius est) regis illustrissimi & singulari virtute præditi, simul & fortissimi principis eius nati, erga Christi Iesu sanctissimā fidem, erga hanc Sedē, erga Beatitudinem tuā, repetā quā breuissimè potero rem omnem, quo gesta est ordine.

¶ Alphonſus igitur rex Lusitanorum, qui reliquos huius ætatis principes, (pace quod omniū dixerim) semper incredibili quodā ardore ampliandæ catholicæ fidei, & singulari erga immortale Deum pietate, superauit, quū primū Rhodū obsessam, ab immanissimis barbaris audisset, quia causa cōmunis vniuersis regib9, & Rebus publicis Christianis videbatur, illicò volutare animo cepit, quo pacto ipse, cum expedita classe, ferre opē obsessis posset. Neceam rē secretam habuit, sed cōfessum accito prin-

NAR.
RA-
TIO.

M ij cipe

cipe filio dulcissimo: omniū consiliorū eius & periculorū socio, & iussis ad se venire ex fidelissimis proceribus, qui paucorū dierū itinere aberant, consiliū capit: nō utiq; si quod faceret ex usu foret, sed quo pacto ex ultimis orbisoris, rem tantā efficeret. Decernit itaq; facturū se omnino: si per conditionē temporū liceat, & dū huc ad Beatitudinē tuam nuntiū, rem omnē exploratum in celerilembo transmittit, ipse classē, cōmeatū, arma & viros interim parat. Quod ita esse quanquā omnibus liqueat, nemo tamen est qui me norit melius, quia ut cōsiliij illius particeps fueram, ita & ex præcipuis comitibus ac socijs: tam longinquæ militiæ vnus futurus eram, sed tēporis & belli immutata species, consilium quoq; regis pientissimi immutauit. Nam sub id tempus quo nuntius ipse Romam appulit, iam bellū illū immanes, soluta Rhodia obsidione, Hydruntē in Apulia expugnatū, præsidio tutabantur. Ad quē obsidendum & recuperandum, quū Beatitudo tua animū, ut decuit intendisset, per eundem illum nuntium: qui exploraturus Rhodiorum obsidionē huc venerat, & per literas hortatus regem ipsum es, ut in huius belli auxilium, viginti naues (quas Carauellas vulgus vocat) viris & armis exstructas: huc ad te transmitteret. Quo nuntio accepto, quanquā plerūque ex maritimis Lusitanix vrbibus, & Vlissipo in primis pestilentia laboraret, quò res difficilior erat, eò animo diligentiaq; maiori, rex optimus classē instruxit, ut ni-

hil factu cogitatuue dignum, in ea comparanda præter-
miserit. Accessit & industria eximij principis, & vterq;
non mercenariorum militum: sed virorum, genere, edu-
catione, & virtute insigniū, classem ipsam refer sit. Quo-
rum egregia opera, & ipsi terra mariq; plerunque sunt
vsi, & beatitudinē tuā vbi opus fuerit vsurā spero. Habes
igitur munus Pater beatissime quod petisti, si non mag-
nitudine, saltem & delectu, & terrarum longinquitate,
& regio animo pretiosum.

¶ Sed mihi multa voluenti, & multa sæpius de commu-
ni totius Christianæ Reipublicæ statu, cogitati & solici-
to: non ab re visum est, pauca in præsentia, de Turcarum
gravi & calamitoso bello dicere. Quod eo audacius dis-
feram, quò paratior ad quoduis subeundum in eo pericu-
lum accedo. Nā frequenti vsurpatum prouerbio, à ma-
ioribus nostris audiui, neminē de prælio cui non sit affu-
rurus, sentētiam dicere debere. Neq; id iniuria, qui enim
secus faciat, eum, tāquā Phormionem de bello in otio
disputantem, ab Annibale irrideri par est.

¶ Quod igitur ad bellum hoc attinet, scio plerosq; ante
me, hoc in loco, optimè & cōpositè casum Cōstātinopo-
litani imperij, totq; & tantorū non dicā oppidorū & vr-
bium, sed regnorū & prouinciarum excidiū & everfio-
nē: sæpius deplorasse, & ante omniū oculos diserte & li-
quidē funestissimi huius belli dāna & opprobria Christi-
anæ fidei posuisse. Prædicasse sacrosanctas Christi Iesu,

PRO-
POSI-
TIO.

CON-
FIR-
MA-
TIO.

diuorumq; omnium aras & augustissima templa, miserabili Christianorum nece polluta, & in vilissima iumentorum stabula redacta. Sanctissimos antistites & sacerdotes, omni tormentorum genere, quæ excogitare crudelissimorum barbarorum furor potuit laceratos. Tot matres familias, tot viduas, tot virgines, infaciabili spurcissimorum hominū libidini prostitutas, Tot pueros ingenuos ad abnegationem veræ religionis cōpulsos, Tot infantulos in complexu miserarum matrum, sceleratissimis pugionibus transfixos. Omnia denique turpia, nefaria, horrenda, quæ meminisse animus teterrimarum belluarum potest, in dedecus catholice fidei, in ignominiam Christiani nominis, in detrimentum sanctissimæ Dei veri Ecclesiæ, à tyranno superbissimo & immanissimo, & ab eius militibus perpetrata. Omnia hæc tam abundè & tam eloquenter, scio à plerisque deplorata, ut ego me hoc onere leuatum arbitrer, simul & quia existimo eos, qui tam imminenti in fortunas & in ceruices suas periculo, non movebuntur, frustra commemoratione alienarum miseriæ excitari. Quinimò longè iam vereor, ne multorum animos, recordatio tot tantarumque cladum, potius ab spe victoriæ auertat, quàm misericordia aut indignatio accendat. Obeamque rem operæ esse pretium puto, potius recensere quonam modo feræ hæc immanes vinci, & ab hominum memoria deleri possint, quàm ea commemorare, quæ ipse fu-

rore

rore stimulante, tum socordia & imbecillitate nostro-
 rum ducum, tum inertia & desidia populorum, con-
 tra Christianam plebem gesserint. Quæ iam eò per-
 uenisse video, ut fortissimi populi, exemplo vilissima-
 rum gentium timore perculsi, absque vlla ratione hæ-
 sitent & paueant. Quasi Turcis in Thracia, in Achaia,
 in Peloponneso, in Epiro, in Illyrico, sua virtus & non
 illorum paucitas & ignavia, victoriam dederit, aut ali-
 uis penitus inter utrosque, quàm numerus interfuerit?
 Nam ornatus, arma, equi, iaculandi & equitandi ge-
 nus, omnia utrisque paria fuere, & in pari imbecillita-
 te, cui erat dubium quin multitudo superaret? In qua
 re argui magis illorum temporum Pontifices, Cæsa-
 res, regesque, & Respublicas Christianas licet, qui peri-
 turis non opitulati sunt, quàm illorum infirmitatem
 accusari, qui numero impares & parum inter sese con-
 cordes, ab hoste vno magno & potenti subacti extermi-
 natique fuere. Sed fuerit hoc fatale totius Græciæ exci-
 dium, & id æterna maiestas occulto prouidentie sue
 consilio, non sine mysterio magno permiserit, patiemur
 ne etiam has truculentas bestias, in Romanum nomen
 & in Italiam caput terrarum orbis transcendere: Quan-
 quàm ego, ita me Deus amet non molestè fero eos, in Apu-
 liam peruenisse, quin potius nulla ratione maiorem
 de eorum euersione spem concipio, quàm quod eo

vesaniæ peruenierint, vt Latino nomini manus inferre
ausi sint. Nā sic Italica & Christiana omnia simul ar-
ma moueri, iurè sperandum est, quum incendium tam
periculosi belli, in foribus penè atque in ipso vestibulo
omnium iam versetur. Quibus motis vt spero, facile erit
videre Turcas Christianorum negligentia, ex paucis per
multos, ex ignauis industrios, ex socordibus fortes, & pe-
rioribus temporibus factos esse. Dum illis nemo penè oc-
currit, qui aut robore, aut armorum vsu, aut disciplina
rei militaris valuerit. Et si quis fuit, is ab alijs destitutus,
ferre eorum multitudinem non potuit. Vereor tamen,
ne quis me putet Turcarum res eleuando, hoc bellū mi-
noris facere quàm aut ipsum ex se sit, aut vsus postulet.
Non ita est, quin illud omnium, quæ vnquam contra
Christi Iesu fidem, contra Romanam Ecclesiam orta
sunt, teterrimum, periculosissimum & calamitosissi-
mum puto. Sed simul existimo ad conficiendum facil-
limum, modo Beatitudo tua cum præstantissimis qui
adsunt antistitibus, & vniuerso clero: animū ad illud cō-
tinuè applicet, & omnes alias superuacaneas curas, præ-
ter hanc vnā abijciat, vt in præsentia facit. Quod cō-
magiste, beatissime pater anniti decet, quia dissimulan-
dum non est, quod obscurari non potest, cunctis sanè
gentibus & nationibus, pro innata illis cum ordine no-
stro similitate, in animum inductum, & persuasum esse,
omnes has calamitates Christiano populo, sacerdotum

in primis

in primis errore contingere. In me ipsum sæpius id expertus loquor, facile suorum quique malefactorum culpam, in nos transferunt, & leuiorem esse putant dum vitam moresq; calumniantur nostros. Ob eamq; rem impensius inuigilandum est, ne populus, vllam in nobis calumnie materiam superesse, presentiscat. Si otio, si delitijs, si desidie locus vnquam apud nos fuit, agendo, temperando, laborando in presentia studeamus, vti, orbis terrarum nostro exemplo perimotus, nullū damnum, nullū discrimen, nullum periculū, in capeſſendo & proſequeſſendo hoc bello extimeſcat. Nihil enim efficacius operibus ipsis ad perſuadendum est, & nihil quod æquè genus humanum, ac virtus & religio moueat. Si igitur cupimus Imperatores, Reges, & Reſpublicas, in hac fidei cauſa theſauros ſuos elargiri, nos in primis noſtram & Eccleſiæ ſubſtantiam erogemus, ſi eos inſudare cupimus, nos in primis inſudemus, ſi pericula adire, & nos etiam vel iuuando, vel hortando, vel conſulendo periclitemur, Et inter hæc omnia, diuinarum rerum ſanctiſſimæ ceremoniæ, & fidei cultus non tepescat. Quibus rebus facile erit principes & populos, non ad deſenſionem modo, ſed ad propagationem Chriſtianæ religionis, permouere. Exemplo tibi Vrbanus ſecundus erit, qui quadringentis circiter ante te annis, huic nauiculæ præfuit, & Petri ſedem, in qua tu non ſine diuino numine poſitus eſt tenuit. Is enim concilio principum apud Claramon-

tem in Gallia habito, trecenta hominum millia, ad recuperandam Asiam, tandiu antea à veri Dei cultu ad Machometicam sectam traductam, & ab infidelibus occupatam armavit. Etcò ventum est, vt post multas & maximas de Turcis ipsis, & de reliquis superstitionis gentibus victorias, tot vrbibus, tot regnis, tot prouincijs, & tandem vrbe Hierosolyma, morte & sepulchro redemptoris celeberrima, potiti sint. Non defuere tunc proceres, duces, & omnifariam viri, qui fidei causam susceperent, qui pecuniam, qui exercitus, qui vitam ipsam seruatori nostro deuouerent. Quum tamen neq; potentiores tunc, neque meliores aut reges, aut principes, aut populi forent, neq; minore suspitione & metu, regna atque imperia sua tutarentur, quippe quòd nec discordia, nec bellum id temporis deerat, imò nec & plerisque & Pontifici ipsi in primis, multis patrimonium Petri occupantibus, abundè supererat. Omnia tamen vicit vnus Pontificis industria & animus. Quòd si ille quieta regna & nationes, nullo laceffit bello, mouere tam facile ad arma capienda, pro dignitate & amplitudine fidei potuit, quid te facturum Pater beatissime speras, cum tot habeas iam reges & populos, non bello tantum, sed damnis et ignominijs à Turcis prouocatos? Quos haud difficiliter plerique alij, tum illorum tum religionis gratia imitabuntur, si ad eos excitandos Beatitudo tua toto pectore, & viribus, cum prestantissimis his patribus animum intederit. Na

ut omni

ut omittam, singularem eruditionem & sapiētiam tuā,
 ut religionē & integritatem taceam omnibus gentibus
 perspectissimā, quæ omnia cum maximè ad permouē-
 dos Christianorum animos efficacia sint, tāta in te vno
 reperiētur, quanta in reliquis nostrorum temporū sum-
 mis Pontificibus, vix fuere, horū venerabilissimorū pa-
 trum virtus & grauitas, quorū alij splendore sanguinis,
 alij litteratura, alij sanctimonia, omnes autoritate, in-
 dustria, & rerum vsu plurimum apud principes & Res-
 publicas pollent, magno adiumento huic rei erit. Qui-
 nimò videre iam videor, si hæc prouincia uti decet à Be-
 atitudine tua & ab omni Ecclesiastico coetu capiatur,
 principes ipsos certatim ad defensionē fidei, ad propug-
 nationem almæ omnium parentis Ecclesiæ, sese vltro
 obluros, & infinitum penè numerum militum, nomē
 in Christi militiam daturum. Ad tantam verò rem, non
 literis, non sigillis plumbeis opus est, quibus iam popu-
 lorum aures occalluere, sed voce & conspectu tuo, Pater
 beatissime, & præsentia optimorum patrū, qui non pro-
 uincias exhauriāt, non legationes ut ditiores fiant exop-
 tēt, sed nouo cōmento, nouo consilio, nouā & inusitatā
 rem aggrediātur, Cognoscat orbis periclitari fidē Chri-
 sti Iesu, intelligat sponsam eius dilectissimā, in maximo
 esse discrimine. Videat nos nec auri, nec gemmarū, nec
 pretiosæ suppellectilis auidos, sed ōnibus his & vita ipsa,
 maioris fidē & Ecclesiam deifacere. Quod si ita fiet, pro

certo

certo habeat Beatitudo tua, non modo iurcarum bellum
leui momento repressum, sed exiguo quoque temporis in-
teruallo, Græcum nomen & quicquid insularum in Æ-
geomari est, à nostris recuperatum iri. Nam ut eos quo-
rum maximè interest missos faciam, qui & multi &
opulenti & strenui sunt, his enim nullum beneficium
maius hoc excogitari potest, Cæteros, profecto re ipsa
tam pia, tam sancta permoueri, dubium apud me non
est, partim enim virtus ipsa, & amor Christianæ reli-
gionis accendet, partim verecundia obstricti, negare
opem & auxilium nequaquam poterunt, ut reliquos
taceam, quos tamen omnes virtute & religione pol-
lere, & meminisse se Christi Iesu pretioso sanguine re-
demptos esse non ambigo, Alfonsum Lusitanorum
regem, ac principem eius natū duo tibi cōtra ethnicos
firmissima propugnacula offero, ita ad omnium infidelium
bella paratos, ita in eis exercitos et expertos, ut inter Chri-
stianos oēs nemo iandiu repertus sit, qui eos nō dico vin-
cat aut æquet sed vix imitetur. Alij ab infidelibus lacer-
siti, dū se suaque turantur, haberi tamen honesti & strenui
volunt, plurimi ne ferre quidem barbarorum arma pos-
sunt. Hi verò longe ab omnium infidelium iniuria, po-
siti & quieti, nouum bellum, nouum regnum, novos
& inusitados triumphos, de barbaris quotidie gerunt,
nanciscuntur, exercent. Omitto breuitatis gratia cōme-
morare, quæ eorum maiores cōtra Mauritanos gesserint,
quo

quo pacto eos tot iam annos Lusitaniæ totius possessioni hæretes, vi & virtute pepulerint. Quoniam modo post recuperatum regnum in Africam traiecerint, & expugnata Septa, vrbe omnium Africanarum clarissima & maxima, Gaditanum fretum occupauerint, non hæc dicam, quanquam plena meritorum, plena gloriæ sint, quia progenitorum ornamenta, nec virtutem nec honestatem, mea quidem sententia minoribus præbent, quinimò sæpe etiam plerisque dedecori & ignominie fuisse. Sed ad ea animus properat, quæ Alfonso ipse rex clarissimus sua industria, sua manu gesserit. Primum Alcazar oppidum munitissimum, situm in medio freto, magna classe adortus, paucorum dierum oppugnatione cepit. Postea vero cum expedito equitatu, iterum in Mauritaniam traiciens, quanuis Tingi urbem antiquissimam, & natura atque operibus munitissimam, quam ex insidijs retauerat capere nequiret, tamen, excursiones plerasque in barbarorum agros longè lateque fecit, multosque mortales ferro ignique absumpsit, vastatisque agris & populatis eorum finibus, in Lusitaniam est regressus. Tertio verò in Africam, quadringentarum circiter nauium, maxima & pulcherrima classe traiciens, Arzillam urbem magnam & opulentam, in ora Oceani Atlantici sitam, in coronam obsesam, tormentisque quassatam vi cepit, comite & socio illustrissimo principe, qui mihi postea claram victoriam, militibus sacra-

men-

mentis à patre obstrictus, vir euasit animo & corpore in-
uictus, prudentiaq; insuper & rei militaris peritia, super
ætatem superque humanam fidem insignis. Sed ea vrbe
expugnata, pauore perculsi Mauri, cum ferre obsidio-
nem Tingitanam desperarent, relictis moenibus sese ex
Mauritanie regno, (Abgarbium accolæ vocant) exi-
mo regi dederunt. Non dicam in præsentia, quot &
quam claras victorias, de truculentis barbaris duces ne-
strorum exercituum, septuaginta penè continuis annis
consecuti sunt, quoties exigua manu maximos populos
profligauerunt, quoties non Maurusiorum modo pro-
ceres, sed reges ipsos iusta acie vicerint, non quòd hæc
æterna memoria digna non sint, sed ne ipse per insolen-
tiam videar familiam meam extollere velle. Nam pri-
mus omnium Comes Petrus mihi paternus auus Sep-
tam, Eduardus pater Alcastar, Henricus frater Arzil-
m cum imperio tenuit. Ex quibus auus post longum
senium naturæ concessit, pater & frater vti Deo placi-
tum est, post multas & claras de illis gentibus victorias,
viriliter pro fide pugnando oppetiere. Quas tamen vt
dixi commemorare in animo non est, malo enim tot &
tanta Lusitaniæ merita, silentio præterire, quàm dum
aliena repeto modestiæ & pudoris obliuisci mei. Ad
ipsum igitur clarissimum regem redeo, de quo quan-
tus multa & maxima dicantur, plura semper & ma-
iora supererunt. Hic est illæ Africæ domitor, qui si a-

blatis vrbibus & oppidis in freto, & in ipso mare At-
lantico sitis, tam potentes illos Africæ reges non coer-
cuisset, longe maior proculdubio clades, illinc à Mau-
ris illata per Gaditanum fretum in Hispanias ingru-
eret, quàm à Turcisin Græcia per Bosphorum Thra-
cium atque Hellespontum Christianus populus pas-
sus est. Mauri enim Numidæ Getulique, & quicquid
gentium intra Atlantem & oram nostri maris contine-
tur, & numero plures sunt, & infestioribus si dici po-
test animis, Christi fidem insectantur, & regem Gra-
natæ sui nominis & sectæ, in Bætica tam expertum
Bello: regnumque illius tam munitum natura ipsa, tot
maritimis vrbibus circumseptum habent, ut si liberum
illis mare & apertum foret, ut antea Africæ portus, gra-
uior haud dubiè illa pestis nostris temporibus, quàm
olim Hispaniæ fuerat, extitisset. Quare iure dici beatif-
sime Pater potest, labore & sanguine regum Lusita-
niæ, Christi fidem inibi haberi & coli. Nunc igitur re-
gem hunc, principem, hanc omnem familiam, quan-
tam graui hoc Africano bello continuè implicitam, Be-
atudo tua inter ceteros Christianos principes: ad hoc mu-
nus contra Turcas humani generis hostes capeffendum,
promptissimam paratissimamq; semper habebit. Quis
erit igitur tam mentis & animi experts, qui si huiuscemo-
di reges, principes, ac populos, conspirare aduersus Tur-
carum magnum magis quàm stabile imperium, videat, non
speret

speret illud, haud magno temporis spatio, funditus euer-
ti posse.

**O N-
VTA
IO.** ¶ Ego enim neminem esse puto tam perditum, tam sui
oblitum, qui si rem geri suo ordine videat, tam iustæ, tã
necessariæ, tam religiosæ huic expeditioni desit: imo ve-
rò, qui nunc in hac Hydruntis oppugnatione, auxilia nõ
præstât, eos, si bellũ hoc totũ, contra immanes barbaros
terra mariq; geratur, & cõcipiatur Christianorũ animis,
Turcarũ imperij vltima euersio, inter præcipuos propug-
natores futuro existimo. Et ita fiet, vt multo plures potẽ-
tioresq; reges ac Respublicas, Beatitudo tua ad recuperã-
dã Græciã armare possit, quàm nunc ad arcendũ Apulia
hostem habeat, dum ad expeditionem illam, maior glo-
riæ & imperij cupiditas, animos omnium inuitabit: ab
hac verò inuidia & simulas aliquorum mentes auertit.
Quod verò ad vim belli attinet, timendũ profectò non
est, Christũ Iesum athletis suis solitas vires negaturũ, qui
nimò firmissimè sperandum, pro fide sua pugnantes, fe-
licioribus etiam auspicijs profecuturum. Sed sit cõmu-
nis vtriusque mars, & ea modo subeunda conditio quam
fortuna dederit, quid per Deum immortalem speras fo-
re Pater beatissime, cum leuem & concursatorem hos-
tem, media acie cataphractorum cohortes excipiant?
Quid si etiam ad robur Italicum, agilis ad feriendum
hostem, Hispanus eques adiiciatur? qui disiectos perse-
cutus barbaros, stragem in effusos edat, omnia pauore &

crimine

cruore compleat? Quid si Britanni, Germani, Panno-
 nij equites peditesque, loco pedem mouere nescij, cum
 turba futilium sagitariorum concurrant? Quid tandem
 si Gallica tormenta muris ad moueantur? Si aggeres, vi-
 neas, & cuniculos Gallica in obsessos sedulitas agat? Vis
 mari geratur res, quid putas negotij tot quadriremibus,
 tot rostratis nauibus, cum lemborum, celocium, & ex-
 agnarum biremium multitudine fore? Vis fufas & disci-
 ctas, aut varijs locis repertas persequi? hic tibi in primis
 vsus Lusitanarum nauium erit, nec enim earum memi-
 nisse pigeat, cum roboris plus multò Turcarum trire-
 remibus habeant, & quouis vento agilitate & celeritate
 eas longissimè anteueniant. Accedit ad hæc omnia, rei
 militaris, incredibilis penè nostrorum peritia, & continu-
 us bellorum vsus, qua sola res sæpè exiguæ copię, maxi-
 mo exercitus fuderunt, & mediocriter fortes ferocissi-
 mas gentes exterminauerunt. Dies me deficiet si cōme-
 morare voluero, quoties egregij imperatores, exigua ma-
 nu, innumerā barbarorū multitudinem fugauerint, quo-
 ties parati & in ordines digesti exercitus, infinitos popu-
 los exiguo labore debellauerint. Hoc tantū dixisse sit fa-
 tis, quod re ipsa & vsu militari compertū est, inconditā
 & leuiū armatorum turbam, qualis Turcarum maxima
 pars est, non solum multitudine firmiorem non esse, sed
 etiam numero ipso debiliorem, & fragiliore fieri, dum
 primi, vim hostium armatorum, ferre nequeunt, & me-

aij ac poitremi, non iecus a tuis fugientibus, quam ab
hostibus ipsis tergo illorum instantibus, fundantur.
CON- CLV. SIO. ¶ Quæ cum ita sint Pater beatissime, noli precor hanc
tantam occasionē, tibi rei benegerendę in pręsentia obla-
tari, prętermittere. Nā cum cætera omnia felicē huius
belli euentū portendant, tum mors ipsa crudelissimū
ranni, & filiorū discordia hoc tēpore oblata, tanquā fig-
nū aliquod, ad capiēda arma coelitus nobis ab immo-
li Deo datū, existimari debet. Sequamur igitur optimū
ducem Christū Iesum, qui sponsam suam vnicā, tot iam
annorū spatio, spurcicijs vilissimorū carnificum fœda-
tam, in libertatē pristinam restituere, se velle ominatur,
& qui ex omni clero eloquētia & authoritate valuerint,
ij ad cōmouendos principum, populorūq; animos, à san-
ctitate tua mittantur. Qui religione & sanctimonia prę-
stant, continuis sacrificijs & orationibus vacēt. Qui the-
sauros, & pretiosam supellectilē possidēt, liberaliter ero-
gent. Qui vsu rerum & bello experti fuerint, labori sese
& periculis obijciant. Et qui gladium ex doctrina serua-
toris non habuerint, vendita illū tunica emant. Quę si à
nostri ordinis, & professionis hominib9, Cæsares, reges,
& populi, sedulò fieri & ex ordine viderint, iam nō Hy-
druntē modo expugnatū, quòd propediem futurū spe-
ro, sed Gręciam totā recuperatū: & Asiam etiam ipsam,
ē manu truculentorū barbarorū, breuī vindicatū iri nō
dubito. Tu verò Pater beatissime, si tua id cura, & sapie-
tia

tia fiet, vosq; præstantissimi patres huius quoq; mun-
 ris participes, tantū nominis, tantū decoris, tantū glorię,
 & quandiu vixeritis, & vita hac functi cōsequemini. Vt
 pro corruptibilibus æterni, pro mortuis viui, & tandē, vt
 vno perstringam verbo, pro hominibus dii, meritō sem-
 p̄r apud omnes gētes, & apud superos ipsos habeamini.

Habita hæc est oratio pridie Kalend. Septembris,
 salutis anno M.CCCC.Lxxxj. Pontifica-
 tus verò Xisti.iiij.anno.xj. & eo-
 dem Romæ impressa.
LAVS DEO.

